

FRANCIS BACON - ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ ΒΑΚΩΝ (Λονδίνο 1561 – 1626)

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΔΟΚΙΜΙΑ: ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΡΟΛΟΓΟ ΤΟΥ ΣΥΓΓΕΚΡΙΜΕΝΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΒΑΚΩΝΑ

"Εκείνο που είναι αξιοπερίεργο στον Βάκωνα, είναι η απόλυτη αντίθεση ανάμεσα στην μεγαλοφροσύνη των έργων του και στην ποταπότητα που μαρτυρεί όλη η συμπεριφορά της ζωής του. Προσπάθησε επί τριάντα ολόκληρα χρόνια να πετύχει την προαγωγή του, που του ξέφευγε πάντα, με μια έλλειψη αξιοπρέπειας που δεν υποχωρούσε ούτε μπροστά στις ταπεινωτικές εκλιπαρήσεις, ούτε στις πιο αναίσχυντες κολακείες, ούτε στις πιο χαμερπείς προδοσίες' κι όταν έφτασε στο αποκορύφωμα των τιμών, εξευτελίσθηκε ακόμα, επωφελούμενος απ' την θέση του για να πλουτίσει κατηλευόμενος την δικαιοσύνη. Πώς να εξηγήσουμε αυτή την αντίθεση;"

ΜΕΡΙΚΑ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

(Από τα Φιλοσοφικά και Πολιτικά Δοκίμια
Εκδόσεις Αναγνωστίδης, Μετάφραση Αχ. Βαγενά)

Ο μεταφραστής του βιβλίου, γράφει μεταξύ άλλων για αυτά τα δοκίμια του Βάκωνα:

" Η μικρή αυτή συλλογή (των δοκιμίων) δεν κρατάει παρά μια ελάχιστη θέση στο έργο του Βάκωνα, ανάμεσα στα μεγάλα φιλοσοφικά έργα του, "Η Πρόοδος της Γνώσης" και το "Novum Organum" ήταν γι' αυτόν μια διασκέδαση, ένα "διάλειμμα" ανάμεσα στα πιο σοβαρά έργα. Είναι οι σκέψεις για τα πιο διάφορα θέματα ενός πλούσιου και καλλιεργημένου ανθρώπου που είχε ανακατευθεί από πολύ κοντά στην πολιτική ζωή της εποχής του. Δεν είναι το πιο πρωτότυπο απ' τα βιβλία του, αλλά είναι το πιο γνωστό και το πιο σύντομο".

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΜΕΡΙΚΑ ΔΟΚΙΜΙΑ ΤΟΥ ΒΑΚΩΝΑ

ΑΠΟ ΤΟ ΔΟΚΙΜΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ

" Η πρώτη δημιουργία του Θεού, στο έργο των ημερών, υπήρξε το φως των αισθήσεων' η δεύτερη ήταν το φως του λόγου' και από τότε, το έργο του της έβδομης ημέρας είναι ο διαφωτισμός του Πνεύματός του. Αρχισε με το να εμφυσά το φως στην όψη της ύλης ή χάος' ύστερα εμφύσησε το φως στο πρόσωπο του ανθρώπου, και συνεχίζει να εμφυσά, να εμπνέει το φως στο πρόσωπο των εκλεκτών του ". σελ.40

ΑΠΟ ΤΟ ΔΟΚΙΜΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

"Όταν ο Διάβολος είπε: "Θέλω ν' ανεβώ και να γίνω ίσος με τον Θεό", ήταν μια βλαστήμια' αλλά η βλαστήμια είναι πιο μεγάλη ν' αναλαμβάνεις τον λόγο του Θεού και να τον φαντάζεσαι λέγοντας: " Θέλω να κατεβώ και να γίνω ίσος με τον βασιλιά του Σκότους" και δεν είναι καθόλου το ίδιο πράγμα και ακόμα καλύτερα το να κάνω την υπόθεση της θρησκείας, σκληρές και αποτρόπαιες πράξεις σφαγέων βασιλιάδων, με το μακελειό των λαών, με την ανατροπή των κρατών και των κυβερνήσεων; Ασφαλώς, είναι να κατεβάζεις το Άγιο Πνεύμα όχι σαν περιστέρι, αλλά σαν γύπα και γεράκι' είναι να στήνεις στο δοχείο αγιασμού μιας χριστιανικής εκκλησίας, την σημαία ενός σκάφους πειρατών και δολοφόνων. Είναι λοιπόν απαραίτητο, η Εκκλησία με το δόγμα της και με τις διατάξεις της, οι βασιλιάδες με το σπαθί τους καθώς και με όλες τις ηθικές και χριστιανικές διδασκαλίες, να καταδικάζουν στην Αιώνια Κόλαση, τις πράξεις και τις σκέψεις που τείνουν να υποστηρίζουν αυτές τις πράξεις, όπως έχει ήδη γίνει κατά ένα μεγάλο μέρος". σελ.47

ΑΠΟ ΤΟ ΔΟΚΙΜΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΓΑΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΓΑΜΙΑ

"Όποιος έχει γυναίκα και παιδιά, έχει δώσει ομήρους στην τύχη, γιατί αποτελούν εμπόδιο σε κάθε μεγάλη επιχείρηση, τόσο για το καλό όσο και για το κακό". σελ.55

" Η σύζυγος είναι αγαπητικά για τον νέο, σύντροφος για τον ηλικιωμένο, νοσοκόμα για τον γέρο. Ο άνθρωπος λοιπόν σε κάθε ηλικία έχει μια πρόφραση για να παντρευτεί". σελ.56

ΑΠΟ ΤΟ ΔΟΚΙΜΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΦΘΟΝΟ

" Οι άσχημοι άνθρωποι, οι ευνούχοι, οι γέροι και οι νόθοι είναι φθονεροί, γιατί εκείνος που δεν μπορεί να διορθώσει καθόλου την κατάστασή του, κάνει ό,τι μπορεί για να καταστρέψει εκείνη των άλλων' εκτός αν αυτές οι ατυχίες πέσουν σ' ένα γενναίο και ηρωικό χαρακτήρα, που θα θελήσει να κάνει αυτά τα φυσικά μειονεκτήματα ένα μέρος της τιμής του' για να λένε, αυτός είναι ένας ευνούχος, ή ένας κουτσός που έκανε τόσο μεγάλα πράγματα, και για να πετύχει την τιμή αυτή του θαύματος' όπως ήταν η περίπτωση του ευνούχου Ναρσή, του Αγησίλαου και του Ταμερλάνου, που ήταν κουτσοί". σελ.58

ΑΠΟ ΤΟ ΔΟΚΙΜΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΘΕΪΣΜΟ

"Θα επιθυμούσα να πιστέψω περισσότερο σ' όλους τους θρύλους της Μυθολογίας, του Ταλμούδ και του Κορανίου, παρά να φρονώ πως δεν υπάρχει καθόλου ψυχή μέσα σε τούτο το οικοδόμημα του Σύμπαντος' και αν ο Θεός δεν έκανε ποτέ κανένα θαύμα για ν' ανατρέψει τον αθεϊσμό, είναι γιατί ανατρέπεται απ' τα κανονικά έργα του. Είναι ορθό πως λίγη φιλοσοφία κλίνει τα πνεύματα προς τον αθεϊσμό, αλλά ότι το φιλοσοφικό βάθος τα ξαναφέρει στη θρησκεία..." σελ.80

ΑΠΟ ΤΟ ΔΟΚΙΜΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΕΙΣΙΔΑΙΜΟΝΙΑ

" Θα ήταν προτιμότερο να μην έχεις καμιά ιδέα για τον Θεό παρά μια ανάξια ιδέα γι' αυτόν' γιατί, αν η μια είναι απιστία, η άλλη είναι υβριστική' και η δεισιδαιμονία αναμφισβήτητα είναι μια μομφή στον Θεό. Ο Πλούταρχος πάνω σ' αυτό λέει πολύ ορθά: "Θα προτιμούσα βέβαια πιο πολύ να λένε πως ο Πλούταρχος δεν υπήρξε, παρά να λένε ότι υπήρξε κάποιος Πλούταρχος που καταβρόχθιζε τα παιδιά του μόλις γεννιούνταν", όπως το αφηγούνται οι ποιητές των Κρονίων. Κι' όσο μεγαλύτερη είναι η ύβρις απέναντι στον Θεό, τόσο περισσότερο είναι επικίνδυνη απέναντι στους ανθρώπους. Ο αθεϊσμός αφήνει στον άνθρωπο τον ορθό λόγο, την φιλοσοφία, την φυσική ευσπλαχνία, τους νόμους και την τιμή, που μπορούν όλοι, ελλείψει θρησκείας να του χρησιμεύσουν σαν οδηγοί προς μια εξωτερική ηθική. Αλλά η δεισιδαιμονία τα εκθρονίζει όλα για να στήσει στις ψυχές μίαν απόλυτη μοναρχία. Γι' αυτό, ο αθεϊσμός δεν τάραξε ποτέ τα κράτη, γιατί κάνει τους ανθρώπους σώφρονες για τους εαυτούς τους, επειδή δεν έχουν καθόλου υπερτέραν' και διαπιστώνουμε πως οι εποχές που κλίνουν προς τον αθεϊσμό, όπως εκείνη του Αυγούστου. σάθηκαν εποχές ειρηνικές. Αλλά η δεισιδαιμονία προκάλεσε την καταστροφή σε πολλά κράτη, και εισήγαγε ένα καινούργιο "πρίμουμ μόμπιλε", που παρασύρει όλες τις σφαίρες της κυβέρνησης. Ο κύριος της δεισιδαιμονίας είναι ο λαός' και σε κάθε δεισιδαιμονία οι φρόνιμοι ακολουθούν τους τρελλούς, και αντίστροφα προς την κανονική τάξη, σταθμίζουν τους λόγους με την πράξη (...)" σελ.84

ΑΠΟ ΤΟ ΔΟΚΙΜΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΓΩΪΣΤΙΚΗ ΣΥΝΕΣΗ

" Το μυρμήγκι είναι ένα συνετό έντομο για ό,τι το αφορά, αλλά μια μάστιγα για τους λαχανόκηπους και τους κήπους. Και χωρίς αμφιβολία, οι άνθρωποι που κυριεύονται απ' το πάθος για τον εαυτό τους, καταστρέφουν τα έθνη ". σελ.99

ΑΠΟ ΤΟ ΔΟΚΙΜΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΟΚΟΓΛΥΦΙΑ

" Πολλοί βρήκαν έξυπνες βλασθήμιες κατά της τοκογλυφίας. Λένε πως είναι κρίμα, ο Διάβολος να έχει το μερίδιο του Θεού, που είναι το δέκατο: ότι ο τοκογλύφος είναι ο μεγαλύτερος παραβάτης του Σαββάτου, γιατί το άροτρό του δουλεύει την Κυριακή' ότι ο τοκογλύφος είναι ο κηφήνας για τον οποίο μιλάει ο Βιργίλιος: "Απομακρύνουν απ' τις κυψέλες τον τεμπέλη λαό των κηφήνων". Λένε ότι ο τοκογλύφος παραβαίνει τον πρώτο νόμο που δόθηκε στην ανθρωπότητα μετά την πτώση της: "Θα φας με τον ιδρώτα του προσώπου σου", και όχι "του προσώπου των άλλων" ότι οι τοκογλύφοι θάπρεπε να φορούν κίτρινα σκουφιά, γιατί εβραΐζουν' ότι είναι ενάντια στη φύση να βλέπεις το χρήμα να γεννάει χρήμα, κλπ. Περιορίζομαι να πω, πως η τοκογλυφία είναι "ένα προνόμιο που δίδεται στην σκληρότητα των καρδιών" και πραγματικά, αφού πρέπει να δανείζονται και να δανείζουν, και οι άνθρωποι έχουν πολύ σκληρή καρδιά για να δανείζουν δωρεάν, η τοκογλυφία πρέπει να επιτρέπεται. Άλλοι έχουν κάνει σχέδια, έξυπνα αλλά συζητήσιμα, για τράπεζες, για έρευνες στις περιουσίες, και για άλλους ανακαινισμούς. Αλλά πολύ λίγοι μίλησαν για την τοκογλυφία κατάλληλα. Θα ήταν καλό να εξετάζαμε τα μειονεκτήματα και τα πλεονεκτήματά της, για να ζυγίσουμε και να περιορίσουμε το κέρδος' και ν' αγρυπνούμε με προσοχή, τείνοντας προς το καλό, να μην πέσουμε στο χειρότερο". σελ.141,142

ΑΠΟ ΤΟ ΔΟΚΙΜΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΣΧΗΜΙΑ

" Οποιοσδήποτε έχει στο πρόσωπό του κάτι το αθεράπευτο που επισύρει την περιφρόνηση, έχει εξ ίσου μέσα του ένα ισόβιο κεντρί που τον πιέζει να προστατευθεί και να λυτρωθεί απ' την περιφρόνηση (...) Αυτό τονώνει σ' αυτούς, την δραστηριότητά τους, ιδίως για να κατασκοπεύσουν και να σημειώσουν τις αδυναμίες των άλλων, για να εκδικηθούν για ο,τιδήποτε. Απ' το άλλο μέρος, σβήνει στους ανωτέρους τους κάθε φθόνο προς το μέρος τους, γιατί πιστεύουν πως μπορούν να τους περιφρονούν όσο θέλουν ' και κοιμίζει τους συναγωνιστές τους και αντιπάλους, που δεν τους πιστεύουν άξιους να προχωρήσουν ποτέ, ως την ημέρα που τους βλέπουν ν' ανέρχονται' έτσι, αν έχουν μεγάλη εξυπνάδα, η ασχήμια είναι γι' αυτούς με λίγα λόγια, ένα προσόν για να φθάσουν ψηλότερα. σελ.149

* Τα αποσπάσματα έχουν επιλεγεί και δακτυλογραφηθεί από τον Κ. Γ. Νικολουδάκη. Προσέξτε την ορθογραφία, την οποία να μην έχω διατηρήσει όπως είναι στο βιβλίο, αλλά όχι και το πολυτονικό σύστημα γραφής. Προσέξτε και την άνω τελεία, διότι στη θέση της είναι η απόστροφος.